

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 มุ่งพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกัน ในมิติต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน และประเทศโดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขยายการนำทุนของประเทศเป็น 7 ทุน ได้แก่ มนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนและสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ โดยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรม และเป็นสังคมสันติสุข และเพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ อีกทั้งยังได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเตรียมคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันเพื่อเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร และรู้คุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคนรวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554 : 18-23)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญจำเป็น ของการผลักดันการสร้างโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพทั่วถึง และตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น จึงกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ ที่มุ่งเน้นให้ “คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทั่วถึงและเสมอภาค” เพื่อเป็นกรอบทิศทางและเป้าหมายการพัฒนา

การศึกษาสำหรับคนพิการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555-2559) ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทั้งถึง และเสมอภาค” โดยมีวิสัยทัศน์ คือ 1) สร้างโอกาสให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง 2) จัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาพส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยมีเป้าประสงค์ คือ คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคลและมีทักษะการดำรงชีวิต สามารถประกอบอาชีพที่พึ่งตนเองได้ มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และได้กำหนดในยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้สำหรับคนพิการ โดยมีเป้าประสงค์ คือ สถานศึกษามีสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ ที่คนพิการทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และเสมอภาค ตามมาตรการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีคุณภาพที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ และส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ในทุกสังกัดจัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ตลอดจนบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555 : 19-22)

โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ 169 หมู่ 13 ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โรงเรียนมีพื้นที่ทั้งหมด 88 ไร่ 2 งาน มีครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 118 คน นักเรียน 480 คน จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่มีอายุระหว่าง 5 ปี – 18 ปี โดยรับนักเรียนในเขตพื้นที่บริการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำนวน 12 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดบึงกาฬ โดยมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา คือ ขับเคลื่อนพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิถีอีสานภายใต้พื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา คือ 1) มีหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียน 2) นักเรียนมีทักษะในการทำงานพื้นฐานอาชีพ และงานอาชีพตามศักยภาพ 3) บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา ในรูปแบบวิถีอีสาน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรเครือข่ายให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษาของ

โรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ 5) องค์กรและอาคารสถานที่ สื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ เหมาะสม และเพียงพอในการให้บริการแก่นักเรียน นักเรียนที่เข้ามาเรียนใน โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ทุกคน มาจากครอบครัวคนอีสาน ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทุกครอบครัวนับถือศาสนาพุทธมีวิถีการดำรงชีวิตแบบสังคมคนอีสาน ซึ่งโรงเรียนได้กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา พ.ศ. 2555-2559 โดยจัดให้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการจำเป็นของนักเรียน ด้วยการบูรณาการกิจกรรมหลากหลายให้สอดคล้องกับหลักสูตรมีปัญญาท้องถิ่น หลักสูตรของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนมุ่งให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทางด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และสามารถประกอบอาชีพตามศักยภาพได้ (โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล. 2555 : 10)

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ระยะ 5 ปี พ.ศ.2555-2559 ประกอบกับการระดมสมองจากเวทีเสวนาผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน ผู้แทนองค์กรศาสนา ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรม และนักวิชาการ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ผ่านมา เป็นการเรียนการสอนตามเวลาในหลักสูตร มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนซึ่งไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยมีข้อเสนอแนะให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของการบูรณาการให้มีการจัดการเรียนการสอน โดยใช้เวลาเต็มวันให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริง คือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาส่วนใหญ่ที่จบการศึกษาไปแล้ว จะต้องไปอยู่กับครอบครัวและชุมชน เป็นส่วนใหญ่ เมื่อเรียนจบแล้วนักเรียนเหล่านี้ควรจะได้ นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำรงชีวิตในครอบครัวและชุมชน ได้อย่างมั่นใจ และไม่เป็นภาระของครอบครัว ชุมชนและสังคม ในปีการศึกษา 2555 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอน ในรูปแบบโรงเรียนวิถีอีสาน ที่มุ่งบ่มเพาะนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน โดยยึดเอาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นคือ ฮีตสิบสองซึ่งผสมผสานพิธีกรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องผี และพิธีกรรมการดำรงชีวิตทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ที่จะต้องปฏิบัติทั้ง 12 เดือน ในแต่ละ

ปีภาษาพื้นบ้าน เรียกว่า “บุญประจำเดือน” มุ่งหวังที่จะให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่ผ่านการอบรมบ่มเพาะ จนจบหลักสูตร แล้วนักเรียนจะเป็นคนดี ช่วยเหลือตนเองได้ พึ่งพาตนเองได้ สามารถประกอบอาชีพได้ ความศรัทธาและความสนใจ อีกทั้งสามารถดำรงชีวิตประจำวันอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคม ได้อย่างมีความสุข อย่างยั่งยืน (โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล. 2555 : 5) แต่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปีการศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องของการนำหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ให้เป็นรูปธรรม ครูผู้สอนยังยึดการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม ไม่เข้าใจในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด ถึงแม้โรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนก็ตาม

ผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดที่ว่าหากโรงเรียนได้พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้นกว่าเดิม ให้ครูและนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติร่วมกัน โดยการบ่มเพาะผ่านกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติจริง ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 หลัก คือ หลักภูมิปัญญาท้องถิ่นฮัตสึบสอง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักบุญสุกขา จะทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำถามการวิจัย

1. ปรากฏการณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนตามแนวทางวิถีอีสาน ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร
2. กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร
3. คุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนตามแนวทางวิถีอีสาน โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ผู้บริหาร จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 65 คน นักเรียนจำนวน 480 คน และผู้ปกครอง จำนวน 480 คน รวมทั้งสิ้น 1,048 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยที่ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครอง โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก และกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยทำการเปิดตารางสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan. (1970 : 608 อ้างถึงใน สมบัติ ท้ายเรือคำ. 2553 : 50) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 293คน จำแนกเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ผู้บริหาร จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 56 คน นักเรียน จำนวน 214 คน และผู้ปกครอง จำนวน 214 คน รวมทั้งสิ้น 507 คน

2. ด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยเลือกเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาตามเนื้อหา ดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 กิจกรรมการเรียนการสอนของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

2.3 คุณภาพชีวิตของนักเรียน โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม แบบสอบถาม รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และศึกษาจากภาคสนาม ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2556 ถึง มีนาคม 2557 ตรวจสอบข้อมูลโดยใช้เทคนิคสามเส้า นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

4. ระยะเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัย เดือน พฤษภาคม 2556 ถึง เดือน สิงหาคม 2557

5. สถานที่

โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่เลขที่ 169 หมู่ 13 ตำบลคอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีตั้งแต่อายุ 5-18 ปี
2. วิธีอีสาน หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ได้แก่ การอยู่ การกิน ภายใต้อหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นฮิตสิบสอง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักบุญลิกขา
3. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การรวบรวม การผสมผสานองค์ความรู้หลักภูมิปัญญาท้องถิ่นฮิตสิบสอง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักบุญลิกขาไปสู่การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและการฝึกอบรมบ่มเพาะอย่างสม่ำเสมอ
4. หลักภูมิปัญญาท้องถิ่นฮิตสิบสอง หมายถึง การนำภูมิปัญญาแห่งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานที่ผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางเกษตรเข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่จะต้องปฏิบัติทั้ง ๑๒ เดือนในแต่ละปี มาบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์
5. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การนำหลักการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ มาบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์
6. หลักบุญลิกขา หมายถึง การนำวิธีการทำบุญทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ทาน สีล และภาวนา มาบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์
7. การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นของนักเรียนโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์หลังจากได้เรียนรู้จากการพัฒนา

กิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานสอง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักมนุษยศึกษา

8. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. ครู บุคลากร และนักเรียนโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ มีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม จะส่งผลให้สังคมมีความสุข
3. โรงเรียนที่มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนคล้ายคลึงกันกับโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูลจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน ไปใช้เป็นต้นแบบได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY